

УДК 657.9

Шестерняк М. М.

канд. екон. наук, доцент,
доцент кафедри фінансового контролю та аудиту,
Західноукраїнський національний університет

ЄВРОПЕЙСЬКІ СТАНДАРТИ ЯКОСТІ ПРОДУКЦІЇ: ОЦІНКА ТА ЕКОНОМІЧНИЙ АНАЛІЗ

Сучасний глобальний ринок потребує постійного удосконалення якості продукції як найважливішого фактора підвищення її конкурентоспроможності. Це над усе важливо для України, перетворення якої на розвинену європейську країну є неможливим без істотного покращення якості продукції вітчизняних підприємств. Забезпечення та підвищення якості продукції є актуальним на будь-якому підприємстві незалежно від форми власності, оскільки дає можливість поліпшити економічний стан підприємства, зміцнити його репутацію на ринку, зменшити витрати та підвищити доходи.

Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом (далі – ЄС) передбачає створення поглибленої та всеосяжної зони вільної торгівлі [1]. Щоб мати змогу експортувати свою продукцію на європейський ринок, продукція українського виробника має відповідати вимогам ЄС. В Україні установлює правові та організаційні засади стандартизації Закон України «Про стандартизацію» [2].

Однією з перешкод для вітчизняного виробника на шляху до ринку ЄС є дотримання стандартів якості та безпечності продукції, які мають відповідати європейським нормам. В сучасному світі європейська система якості та безпечності продукції є однією з найкращих в світі, а європейський споживач є найбільш захищеним.

Саме поняття «якість» у широкому розумінні є універсальною філософською категорією, яка охоплює як явища зовнішнього світу, так і свідомість людини. Саме давньогрецький філософ і вчений Арістотель першим проаналізував категорію «якості» та охарактеризував її як «видову відмінність» однієї сутності від іншої (що належить до того ж виду). При цьому філософ вказував на мінливість якості як зміни стану речей та їх здатність перетворюватись у свою протилежність.

У вузькому розумінні дефініцію «якість» трактують як: якість продукції, якість праці, ділові якості, якість життя тощо. І саме категорія «якість продукції» є однією з найскладніших, адже до неї звертаються покупці під час вибору предметів для задоволення як виробничих, так і індивідуальних потреб, планування виробництва і оцінювання його результатів, визначення його складності і ефективності, організації праці, створення нових продуктів.

Саме для здійснення якісного оцінювання конкретних об'єктів (виробів, продуктів) у різних сферах і сформувалася наука кваліметрія, що є складовою частиною «квалітології» – науки про якість. Зокрема, «кваліметрія» (від лат. «qualis» – який за якістю і ...метрія) – науковий напрям, який вивчає методологію та проблематику комплексного кількісного оцінювання якості будь-яких об'єктів – предметів, явищ або процесів. Об'єктом кваліметрії є дослідження принципів і методів оцінювання якості, а предметом – сукупність властивостей предметів і процесів – складових частин якості, з якими людина контактує у своїй практичній діяльності [3; 4].

Звернемо увагу, що до практичних завдань кваліметрії належать: розробка методів формулювання характеристик показників якості, збирання і обробка даних для їх обчислення, встановлення вимог до точності обчислень; розробка методів визначення оптимальних значень характеристик показників якості конкретних

об'єктів (виробів, продуктів); обґрунтування відбору та встановлення складу показників якості продукції під час прогнозування та планування удосконалення її якості; розробка єдиних принципів і методів оцінювання рівня якості продукції для забезпечення репрезентативності та можливості зіставлення результатів оцінювання, а також оцінювання окремих властивостей показників якості продукції.

Таким чином, теоретична та практична діяльність у сфері якості продукції та ефективності надання послуг базується на кількісних методах оцінювання рівня якості. При цьому, під рівнем якості продукції розуміють відносну характеристику її якості, засновану на порівнянні характеристик показників якості оцінюваної продукції з її базовими характеристиками.

Щоб здійснити ретельну оцінку рівня якості слід продукцію як об'єкт дослідження поділити на певні групи (кожна така група має бути охарактеризована незначною сукупністю показників певного виду), які визначатимуть рівень якості.

Показники якості продукції (як одиничні, так і комплексні) відіграють важливу роль, оскільки мають кількісне вираження у вигляді певних характеристик. При цьому, вагомого значення набувають такі показники як «інтегральний», «визначальний» та «індекс якості продукції».

Значення характеристики показника якості продукції, яке прийняте за вихідне при порівняльних оцінках якості називають базовим значенням. Такими «базовими значеннями» як правило є прийняті характеристики показників кращих вітчизняних та зарубіжних взірців, значення, досягнуті суб'єктом господарювання за попередній період часу, чи характеристики перспективних взірців, що знайдені дослідним чи теоретичним шляхом, а ще характеристики, вказані у вимогах на продукції. Практика свідчить, що вітчизняні підприємства пропонують застосовувати європейські стандарти якості продукції та популяризувати її продаж за межами України.

Щоб здійснити об'єктивну оцінку рівня якості продукції її показники класифікують залежно від характеру вирішуваних завдань, специфічних особливостей продукції та умов виготовлення. Як правило, класифікація показників якості продукції здійснюється за такими ознаками: 1) за властивостями, що характеризуються (економічні показники, призначення, надійності, технологічності, транспортабельності, стандартизації та уніфікації, ергономічні, естетичні, екологічні, патентно-правові та показники безпеки); 2) за способом вираження (показники, виражені у натуральних одиницях; показники, виражені у вартісних одиницях); 3) за кількістю властивостей, що характеризується (одиничні, комплексні); 4) за використанням (базові показники, відносні показники); 5) залежно від стадії визначення значень показників (прогнозовані показники, проектні, виробничі, експлуатаційні). За необхідності можна вводити також додаткові групи показників.

Щоб відповідати європейським стандартам якості потрібно насамперед підвищити економічний стан суб'єкта господарювання та утвердити його репутацію на ринку. Проблеми підвищення чи зниження витрат, зняття застарілої продукції з виробництва, модернізація підприємства належать до компетенції аналітиків з економічної діяльності суб'єкта господарювання. Адже саме результати економічного аналізу, представленні на розгляд керівництву підприємства, є основою для прийняття управлінських рішень щодо спрямувань підвищення якості продукції.

Практика свідчить, що важливого значення набувають аналітичні завдання оцінки якості продукції. Їх групують за такими напрямками: оцінка динаміки показників якості; виявлення причин, які вплинули на зміну якості продукції; оцінка впливу якості продукції на вартісні показники суб'єкта господарювання; визначення основних факторів виникнення браку чи дефектів, а також понесених витрати від бракованої продукції; виявлення резервів збільшення виробництва продукції;

надання пропозицій з оптимальних прийняття рішень щодо управління якістю продукції та відповідності європейським стандартам.

Для того, щоб завдання економічного аналізу якості продукції були виконані, а керівництво суб'єкта господарювання отримало результати виконаної аналітичної роботи, аналітикам необхідно ретельно дослідити інформаційну базу, як з внутрішніх, так і зовнішніх джерел. При цьому вагомою є облікова інформація про якість продукції.

Після зібрання усієї внутрішньої та зовнішньої інформації, яка необхідна для проведення економічного аналізу якості продукції, дуже важливо визначитись, в якій саме послідовності він буде проведений, тобто обрати правильну схему (див. рис. 1.).

Як видно з рисунка 1, проведення кожного з наведених напрямів аналізу надає можливість визначити на підприємстві основні проблемні питання та дозволяє покращити репутацію підприємства. Кожний окремих напрям варто застосовувати відповідно до ситуації. Так, якщо суб'єкт господарювання має за мету визначити здатність конкурувати продукції на ринку, то аналітики оцінюють показники якості та конкурентоздатності продукції. І саме від послідовності та правильності проведення аналітичного дослідження якості продукції залежить його кінцевий результат.

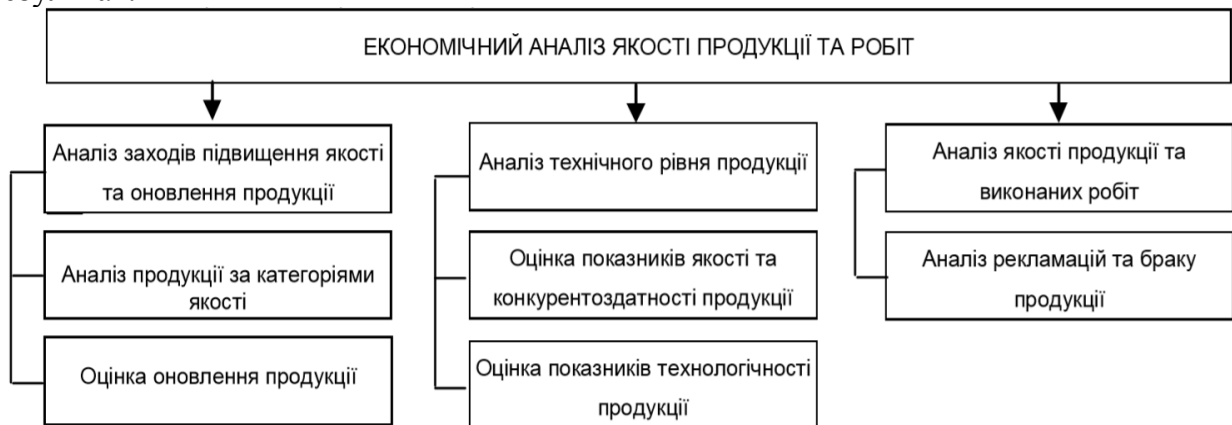

Рис. 1. Послідовність економічного аналізу якості продукції

Джерело: [5, с. 99]

Звернемо увагу, що дотримання даної послідовності економічного аналізу якості продукції (рис. 1) є не обов'язковим, оскільки кожне окреме підприємство в індивідуальному порядку обирає питання (в залежності від рівня розвитку суб'єкта господарювання), які потребують проведення аналізу якості продукції.

В кінцевому результаті потрібно визначити чи відповідає рівень якості продукції встановленим європейським стандартам. Різниця у стандартах ЄС та України базується на принципах функціонування економіки. Відступ від планової економіки та перехід до ринкової означає, що держава не може контролювати все. Тому дуже важливо усунути розбіжності в стандартах якості України та ЄС.

Список літератури

1. «Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони», редакція від 30.11.2015 р. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/984_011/page.
2. Закон України «Про стандартизацію» (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2014, № 31, ст. 1058), (із змінами і доповненнями), поточна редакція від 03.07.2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1315-18#Text>.
3. Азгальдов Г. Г., Бобков В. Н. и др. Квалиметрия жизни. Ижевск. 2006.
4. Цыба В. Т. Основы теории квалиметрии. К. 1997.
5. Пархоменко В. М. Економічний аналіз якості продукції: компоненти методики. *Вісник ЖДТУ. Економічні науки*. 2011. № 2 (48). С. 96 – 10.